

Okoljske dejavnosti kot posel

OPREDELITEV OKOLJSKIH DEJAVNOSTI, STANJE V EU IN SLOVENIJI

Pred proučevanjem obsežnega področja okoljskih dejavnosti je pomembna seznanitev z zadevnim izrazoslovjem in z vsebinskimi opredelitvami pojmov. Nadaljnja analiza nam pokaže izreden razmah zaposlenosti, investiranja ter notranjega in zunanjega tržišča v raznovrstnih okoljskih dejavnostih.

JURIJ ŠEME

Vse pomembnejše področje varstva okolja zahteva nove in nove ukrepe, naprave, izdelke in storitve ter vse bolj specializirana znanja, torej podjetja in posameznike, usposobljene za reševanje številnih, tudi stalno novih problemov. V Evropi in svetu naglo narašča število podjetij tako imenovanih "eco industries", ki se ukvarjajo s področjem varstva okolja, neposredno ali posredno.

Tudi pri nas v Sloveniji se te okoljske dejavnosti stalno širijo in krepijo, skladno s številčno rastjo uporabnikov okoljskih izdelkov in storitev oziroma s povečanim povpraševanjem.

Po svetu, v EU in državah članicah nastopajo različne baze podatkov. V Sloveniji sicer baze s podatki o vseh posameznih podjetjih te dejavnosti (še) ni, sta pa pri obdelavi in informiranju s tega področja najaktivnejša Statistični urad Republike Slovenije in Agencija RS za okolje.

Izrazje in vsebinske opredelitve pojmov

Za razlago izraza okoljske dejavnosti nam lahko služi splošna opredelitev Oecd/Eurostat iz leta 1999: V okoljske industrije sodijo aktivnosti, ki ustvarjajo izdelke in storitve za merjenje, preprečevanje, omejevanje, zmanjševanje ali popraviljanje okoljskih škod na vodah, zraku ter tleh in rešujejo probleme v zvezi z odpadki, hrupom in ekosistemi. To vključuje čistejšo tehnologije, proizvode in storitve, ki zmanjšujejo okoljska tveganja in

minimizirajo onesnaženja ter uporabo virov. Čistejše tehnologije obvladujejo onesnaževanja z učinkovitim izboljševanjem procesov, za razliko od tehnološki klasičnega pristopa z nadzorom in ukrepanjem na koncu proizvodnega procesa (end-of-pipe).

Glede na povezanost z okoljem poznamo osrednje, bistvene okoljske dejavnosti, ki zadevajo stoodstotno področje okoljskih aktivnosti, zlasti ravnanja z odpadki, odpadnimi vodami in recikliranje. Po nomenklaturi NACE so to poglavja s kodami 25.12 Obnavljanje in protektiranje gum za vozila, 37 Recikliranje, 51.57 Trgovina na debelo z ostanki in odpadki in 90 Dejavnosti javne higiene.

V drugo, zelo obsežno skupino sodijo dejavnosti, ki se sicer le delno ukvarjajo (tudi) z okoljskimi aktivnostmi, kot so proizvodnje papirja, strojev in naprav, nekovinskih izdelkov, in druge, oskrba z energijo, izobraževanje. Po NACE so to dejavnosti s kodami: 21, 26, 29, 40, 74 in 80.

Klasifikacija okoljskih dejavnosti

Oecd/Eurostat priročnik klasifikacij okoljskih proizvodov in storitev v osnovi loči tri skupine. Prvo je obvladovanje onesnaževanja, ki zajema:

- varstvo zraka in klime
- ravnanje z odpadnimi vodami
- ravnanje z odpadki
- varstvo in izboljšava tal, podtalnice in površinskih voda
- varstvo pred hrupom in vibracijami

Vir in dodatne informacije:

- Analysis of the EU Eco-Industries, their Employment and Export Potential <http://europa.eu.int/comm/environment/enveco/studies2.htm>
- Statistične informacije, 27 Okolje, SURS

- varstvo biološke raznovrstnosti in pokrajine
- okoljske raziskave in razvoj
- druge aktivnosti (na primer administracija, okoljsko upravljanje, vzgoja, izobraževanje, informiranje).

Skupina čistejše, z vidika virov učinkovitejše tehnologije, procesi in izdelki, je pogosto združena s prvo skupino obvladovanja onesnaženja.

Pod ravnanje z viri sodijo:

- ravnanje s pitno vodo in distribucija
- predelava materialov
- obrati za obnovljivo energijo
- varstvo narave.

Popolne enotnosti pri uporabi teh delitev ni, strežnik klasifikacij aktivnosti za varovanje okolja (CEPA 2000) evropskega statističnega urada Eurostat pa ima to prednost, da navaja poleg podrobnejših opisov tudi številčno označevanje posameznih okoljskih dejavnosti (skupin in podskupin), kar pomaga pri računalniški izdelavi ustreznih podatkovnih baz.

Stanje okoljskih dejavnosti po svetu, v EU in Sloveniji

Po svetu je okoljska industrija dosegala po letu 1980 močno pet do desetodstotno letno rast (za sedaj jo ocenjujejo nad dvema odstotkoma na zahodnih trgih, do osem odstotkov na tržiščih v razvoju). V EU je eko industrija leta 1999 s 30.000 podjetji in nad 3,5 milijona zaposlenimi ustvarila 183 milijard evrov prometa (približno tretjino tovrstnega svetovnega prometa) oziroma 2,3 odstotka BDP, v Sloveniji pa v istem letu 90 milijonov evrov oziroma 0,5 odstotka

BDP s 6.000 zaposlenimi.

Okoljski izdatki na prebivalca so v EU v letu 1999 znašali povprečno 490 (daleč največ v Avstriji in Danski), v državah kandidatkah 94 (največ na Malti), v Sloveniji pa 48 evrov.

Po strukturi izdatkov so povsod v ospredju ravnanje z odpadnimi vodami, ravnanje z odpadki in varstvo zraka, le njihov vrstni red se spreminja. Prav tako so tudi povsod v prevladi investicije na koncu proizvodnega procesa (end-of-pipe) nad procesno integriranimi čistejšimi tehnologijami.

Po podatkih statističnega urada je v Sloveniji v letu 2001 delež vseh investicijskih sredstev za varstvo okolja znašal dobrih 41 milijard tolarjev, to je 5,2 odstotka vseh ustvarjenih investicij (za primerjavo - v letu 1997 le 3,1 odstotka). V industriji je bil ta delež 28 milijard oziroma 9,5 odstotka vseh investicij.

Celotni promet eko industrije v EU leta 1999, v milijardah evrov

Država	Obvladovanje onesnaževanja	Ravnanje z viri
Avstrija	8	1
Belgija	2	2
Danska	5	1
Finska	2	0
Francija	22	16
Nemčija	41	16
Grčija	1	1
Irska	1	0
Italija	11	5
Luksemburg	0	0
Nizozemska	7	2
Portugalska	1	1
Španija	6	3
Švedska	3	1
Velika Britanija	17	7
EU - 15	127	56

Prihaja EMAS!

KDO SI BO UPAL BITI PRVI?

Na eni strani širša družba terja od države uveljavitev vedno strožjih okoljskih standardov za gospodarstvo ter s tem v zvezi tudi pričakuje odgovorno ravnanje podjetij in posameznikov. Na drugi strani gospodarstvo pričakuje večjo učinkovitost zakonodaje z manj birokracije in ohranitev stroškov skladnosti z zakonodajo na sprejemljivem, če že ne najnižjem nivoju. Dejstvo je, da se uveljavljajo vse strožja okoljska merila, ki terjajo več truda tako od gospodarstva kot tudi od države. Spremljanje in izpolnjevanje zahtev obsežne okoljske zakonodaje usmerja podjetja v iskanje čimbolj sistematičnega pristopa za obvladovanje tega vidika poslovanja.

ANTONIJA BOŽIČ CERAR

Ni torej presenetljivo, da so sistemi vodenja oziroma ravnanja z okoljem že dokaj uveljavljeni v našem prostoru. Od skromnih začetkov v letu 1997, ko sta imeli certifikat za sistem ravnanja z okoljem v skladu z zahtevami ISO SIST EN 14001 le dve podjetji, se je ob zaključku leta 2003 to število povzpelo na 217. Mogoče se zdi to število na prvi pogled nizko, vendar če vrednotimo število certifikatov glede na število prebivalcev, je Slovenija v družbi petindvajsetih držav, sedanjih in bodočih članic EU, kar na četrtem mestu za Švedsko, Finsko in Dansko.

Z našim vstopom v EU se bodo lahko tudi slovenska podjetja odločila za prostovoljno sodelovanje v shemi za okoljsko vodenje in presojo EMAS. Shema EMAS je v uporabi od aprila 1995. Ker je shema prostovoljnega sodelovanja predpisana z uredbo 1836/93, velja neposredno in enako v vseh državah članicah. Pri okolju smo nekako bolj vajeni direktiv, za katerih izvajanje poskrbi vsaka posamezna država članica s pripravo in implementacijo lastne zakonodaje, ki jo vgradi v svoj obstoječi pravni red. Prvotna shema je bila namenjena industrijskim lokacijam.

Nova uredba

V letu 2001 je bila sprejeta nova, sedaj veljavna uredba (EC) št. 761/2001, ki ima 18 členov in osem aneksov. Za razliko od drugih sistemskih standardov, kjer so aneksi bolj informativne narave, so aneksi uredbe obvezujoči. Nova uredba je poskušala upoštevati novosti in izkušnje, ki so se nabrale po letu 1993. Med te se gotovo uvršča izid standarda ISO 14001 v letu 1997 in njegova uveljavitev. V izogib ponavljanju postopkov in za poenostavitev dela je omogočila upoštevanje v podjetju že certificirani sistem ravnanja z okoljem v skladu z ISO 14001. Tu velja poudariti, da mora biti certifikat EN ISO 14001 izdan v skladu z akreditacijskimi postopki, ki jih priznava Evropska komisija, da ustreza zahtevam EMAS registracije. Nova uredba je odprla možnost sodelovanja tudi drugih sektorjev, ne le industrijskih. Privzela je vidni in prepoznavni znak, da bi lahko podjetja bolj

uspešno obveščala javnost o svoji registraciji. Poudarila je velik pomen, ki ga imajo zaposleni na implementacijo EMAS. Okrepila je tudi pomen okoljske izjave, ki je bila sicer že vseskozi značilnost oziroma posebnost sistema EMAS. Namen izjave, ki spominja na zelo objektivno okoljsko poročilo, podprto z dejanskimi vrednostmi monitoringov v podjetju, je povečati preglednost komunikacij, ki jih podjetja o tem delu svojega poslovanja namenja javnosti in zainteresiranim stranem.

Okoljski preveritelj

Informacije, ki jih podjetje navaja v svoji okoljski izjavi, preverja in na vidnem mestu potrjuje okoljski preveritelj, ki je neodvisen od preverjane organizacije. Preveritelj, pri nas bo lahko le pravna oseba, ki ima akreditacijo državnega akreditacijskega organa po predpisih o akreditaciji. Poleg že omenjene okoljske izjave

morajo biti pri EMASu javnosti dostopni okoljska politika, program in sistem. Podjetje mora poslovati v popolni skladnosti z vso relevantno okoljsko zakonodajo in mora to ustrezno poudariti v sprejeti okoljski politiki.

V predlogu novega zakona o varstvu okolja opredeljujeta 31. in 32. člen sistem okoljevarstvenega vodenja organizacij in pogoje, ki jih mora izpolnjevati EMAS preveritelj. Podjetje ali organizacija, ki želi sodelovati v shemi, zaprosi ministrstvo za okolje, prostor

in energijo za vključitev v sistem EMAS z vlogo, ki so ji priložena ustrezna dokazila. Ministrstvo odobri organizaciji vključitev v sistem EMAS z odločbo o registraciji. Če niso izpolnjeni vsi pogoji, ki jih narekuje EMAS, lahko ministrstvo na lastno pobudo, na pobudo EMAS preveritelja, pristojne inšpekcije ali organizacije same, z odločbo začasno ali trajno izključi podjetje iz evidence EMAS. Ob tem so lahko podjetja vključena v sistem EMAS deležna tudi olajšav in spodbud, ki se nanašajo zlasti na zmanjšanje pogostosti in obsega izvajanja monitoringa ter poročanja.

Marsikdo ocenjuje, da sta si sistema EMAS in EN ISO 14001 konkurenčna. Vendar je priljubljenost EN ISO 14001 gotovo koristila tudi uveljavitvi EMAS. Oba sistema se dopolnjujeta, vendar je EMAS na določenih področjih le strožji in tudi v marsikateri državi članici uživa večji ugled. Verjetno se bo marsikatero podjetje, ki ima certifikat v skladu ISO 14001, odločilo še za EMAS. Morebiti se bodo, kot kaže praksa v EU, za sodelovanje opogumile lokalne skupnosti, ministrstva in druge javne ustanove. Ob tem se lahko le še vprašamo, kdo bo premogel zadosti znanja in samozaupanja, da se bo prvi odločil za registracijo?